

ŽIVOTNÍ OSUDY ČESKOSLOVENSKÝCH VETERÁNŮ ZE ZÁPADNÍ FRONTY 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Zdenka Hrstková

Studenti během dvouhodinové lekce umí na základě práce s textem a mapou na příkladech vysvětlit, jak válečný konflikt zasáhl do života jednotlivců, na základě souboru konkrétních příkladů provedou zobecnění o zapojení československých vojáků na západní frontě a uvědomí si, jak spolu souvisejí dvě důležité dějinné události – 2. světová válka a únor 1948. Zamýšlejí se nad otázkami: Jak zasáhl do života veteránů převrat v únoru 1948? (rodina, kariéra) Proč se, přestože jsme za druhé světové války nebyli de iure válčící stranou konfliktu, někteří Češi (resp. Čechoslováci) zapojili do boje proti fašismu? Co je vedlo k jejich rozhodnutí. Co riskovali? Sami za sebe zhodnotí klíčovou otázku: „Vyplatí se bojovat za vlast?“

dějepis, občanská výchova, dějepisný seminář

Materiál:

Pro skupinu:

- soubor sedmi textů – každý člen skupiny pracuje s jiným textem
- mapa světa – společná pro všechny členy
- barevné fixy – minimálně 7 různých barev
- papíry na poznámky a shrnutí myšlenek

Zpracování:

5 minut	Studenti jsou rozděleni do skupin po 6–7 (7 je ideální, ale lze i 6 – soubor obsahuje 2 kratší texty, které může zpracovat jeden rychlejší student)
20 minut	Studenti čtou svůj text. Pokusí se přenést životní osudy "svého" veterána na časovou přímku. Podle zadání si připraví zajímavosti z jeho života a zamyslí se nad zadanými pojmy/událostmi/jména.
30 minut	Ve skupině představí „svého“ veterána. Neužívají při tom text, ale již jen své poznámky a časovou přímku. Pokud neumějí vysvětlit/zařadit zadané pojmy/událostmi/jména, požádají o pomoc ostatní členy skupiny.
5 minut	Společně skupina zanesle do mapy cestu jednotlivých veteránů na západní frontu.
15 minut	Skupina se společně zamyslí nad následujícími otázkami: 1. Co všechno mají tito lidé společného? Pokuste se z jejich konkrétních příběhů vytvořit jeden obecný archetyp válečného veterána. 2. Jak zasáhl do jejich života převrat v únoru 1948? (rodina, kariéra) 3. Proč se, přestože jsme za druhé světové války nebyli de iure válčící stranou konfliktu, někteří Češi (resp. Čechoslováci) zapojili do boje proti fašismu? 4. Co je vedlo k jejich rozhodnutí. 5. Co riskovali?
10 minut	Závěry jsou porovnány s vedlejší skupinou – vybraný zástupce odchází s poznámkami prezentovat do vedlejší skupiny.
5 minut	Skupina je opět pohromadě. Provede závěrečné zamyšlení nad následujícími otázkami: 1. Nacházejí pamětníci něco pozitivního na svém válečném zážitku? 2. Jsou podle vás hrdí na účast ve válce? 3. Vyplatí se bojovat za vlast?

Použitá zdroje:

POST BELLUM. Příběhy 20. století. Plukovník Brhel (1922) – Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/261/page/1>
POST BELLUM. Příběhy 20. století. Podplukovník v. v. Miloslav Jirsa (1910) – Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/398/page/5>
POST BELLUM. Příběhy 20. století. Plukovník Josef Balejka (1917 - 2004) - Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/16/page/1>
POST BELLUM. Příběhy 20. století. Plukovník v. v. Emil Boček (1923) - Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/253>
POST BELLUM. Příběhy 20. století. Mečislav Černý (1919) – Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/287/page/2>
POST BELLUM. Příběhy 20. století. Otakar Černý (1919 - 2009) - Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/702/page/2>
POST BELLUM. Příběhy 20. století. Podplukovník Karel Dufek (1916) – Životopis [online].
(c) 2000 - 2012 Post Bellum [cit. 2012-07-15].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/42/page/2>
CHAPMAN, Adrian. Political Map of Europe in the year 1991 [online]. © 2004-2006 Siberian Fox Network
Dostupné z: http://adrianchapman.com/maps/europe_1991_600x540.php

Pokyny ke zpracování životopisů:

Miloslav Jirsa

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Kdo to byl legionář? Kdy přesně proběhla okupace ČSR Německem? Na základě čeho zabral SSSR Podkarpatskou Rus?

Josef Balejka

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Kde se nachází Užhorod? Co víte o Bitvě o Británii? Co víte o volbách roku 1946? Jak dopadly na Slovensku?

Emil Boček

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Co znamená pojem „národní správa“? Vysvětlete podtrženou větu z hlediska ekonomického vývoje ČSR po roce 1948?

Karel Brhel

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Co znamená termín „nuceně nasazený“? Co víte o jednotkách SS? Čím byla specifická věznice v Jáchymově?

Mečislav Černý

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Co víte o hospodářské krizi na přelomu 20. a 30. let 20. století? Co je to sabotáž? Dokážete uvést příklady?

Otakar Černý

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Co podle vás znamená „podzemní organizace“? Proč se v roce 1968 revidovaly soudní procesy? Jednalo se o první vlnu revizí?

Karel Dufek

1. Vytvořte časovou osu jeho života s použitím informací z textu.
2. Vypište si a do mapy zanešte jeho „cestu“ na západní frontu.
3. Poznamenejte si 2 zajímavé informace z jeho vzpomínek.
4. Podívejte se na vyznačená místa textu: Co víte o Španělské občanské válce? Jak se nazývaly sbory dobrovolníků, kteří přišli bojovat proti španělským fašistům? Slovo „trockismus“ je odvozeno od jména jedné politické osobnosti – víte které?

Political Map of Europe in the year 1991

podplukovník v. v. Miloslav Jirsa (1910) - Životopis

„Mohl jsem vydělat miliony. Místo toho jsem nasazoval život ve válce.“

Miloslav Jirsa se narodil 14. ledna 1910 v Táboře v rodině obchodníka s tabákem. Navštěvoval reálku v Kostelci nad Orlicí a po absolvování povinné vojenské služby začal s otcem podnikat v tabákovém průmyslu. Ve 30. letech pobýval obchodně v tureckém Istanbulu. V roce 1939, po okupaci Československa, emigroval s manželkou do Turecka. V Palestině se připojil ke vznikajícím jednotkám československé blízkovýchodní armády generála Klapálka. Sloužil u pěšího vojska v hodnosti poručíka v Alexandrii, zúčastnil se obsazování Sýrie v roce 1941. Tobrucké mise se však nezúčastnil. V dubnu 1942 absolvoval přeškolení na obsluhu protiletadlových kanonů a velel čtyřem těmto kanonům v Haifě. Po odchodu armádního sboru do Anglie byl převelen do Jeruzaléma, kde byl přeškolen na šifranta. Po invazi do Normandie byl přesunut na ústředí exilové vlády do Londýna, kde působil jako šifrant ve zpravodajském oddělení generála Moravce. S exilovou vládou poté přešel do Košic a následně do osvobozené Prahy. Po válce vykonával funkci velitele šifrovacího oddělení Ministerstva národní obrany a posléze se stal vrchním tajemníkem ministerstva výživy pro zásobování tabákem. Po roce 1948 byl z ministerstva vyhozen a bylo mu dovoleno vykonávat pouze manuální práce. Až do penze pracoval jako autoklempíř v továrně Praga v pražských Vysočanech. Válku zakončil v hodnosti kapitána, dnes je podplukovníkem ve výslužbě. Miloslav Jirsa byl několikrát vyznamenán: válečným křížem, spojeneckou medailí, medailí Africa Star, medailemi Za chrabrost a Za zásluhy 1. a 2. stupně.

plukovník Josef Balejka (1917 - 2004) - Životopis

„Moje největší přání bylo stát se letcem.“

Josef Balejka byl jedním z letců tzv. československého čtyřlístku, kteří se za druhé světové války proslavili svými hrdinskými činy. Narodil se v roce 1917 ve Valašských Kloboukách a od mládí toužil stát se letcem. Absolvovl výcvik v Užhorodě, Piešťanech a Praze-Kbelích, po vzniku Protektorátu se rozhodl odejít do ciziny. V Polsku se setkal s dalšími členy slavné čtveřice, piloty Františkem, Pavlovičem a Kosarzem. Léтали společně v polském letectvu. Po obsazení Polska odešli přes Rumunsko do Francie, kde se podíleli mj. na letecké obraně Paříže, po jejím pádu však odešli dále do Velké Británie, kde létali v polské 303. stíhací peruti. Díky svým činům se stali legendami. Josef Balejka dále bojoval v 311. bombardovací peruti, s níž se zúčastnil invaze v roce 1944. Po skončení války se v roce 1946 rozhodl odejít z Československa do Velké Británie. Do vlasti se vrátil znovu po roce 1989. V rodných Valašských Kloboukách zemřel 7. 7. 2004.

plukovník v. v. Emil Boček (1923) - Životopis

„Havárie hned po startu obyčejně končí smrtí, takže jsem měl velké štěstí, že jsem to překonal. Plukovník letectva ve výslužbě Emil Boček se narodil v roce 1923 v Brně–Tuřanech. Z domova odešel tajně na konci roku 1939, ani ne sedmnáctiletý, balkánskou cestou se dostal do Bejrútu. Jako voják pěšího pluku se účastnil ústupových bojů ve Francii v létě 1940. V září 1940 byl již v Británii a přihlásil se k letectvu. Nejdříve sloužil jako mechanik u stíhacích strojů, v říjnu 1942 byl přijat do pilotního výcviku a mohl se tak stát jedním z nejmladších československých stíhacích pilotů, kteří měli za sebou operační lety během druhé světové války. Emil Boček říká, že z dosud žijících pilotů RAF on je ten úplně nejmladší. Byl přijat do RAF, sloužil jako mechanik u 312. stíhací perutě. Od října 1942 byl v pilotním výcviku, v roce 1943 odešel na výcvik do Kanady (provincie Alberta, města De Winton a Medicine Hat). Od října 1944 sloužil jako pilot-stíhač u československé 310. stíhací perutě, má za sebou 26 operačních letů. V roce 1946 odešel z letectva, otevřel si dílnu na opravu motocyklů. Perzekuce po roce 1948 ho nepostihla, „dobrovolně“ přešel do podniku Mototechna. Po celý svůj život (vyjma války) žije v Brně, v současnosti v Brně–Bystrci.

plukovník (svobodník) Karel Brhel (1922) - Životopis

„Byl bych rád, kdyby se lidi vzpamatovali a mysleli v první řadě nejen na sebe, ale také na to, že patří k nějakému celku, kterému se říká národ.“

Karel Brhel vychodil obecnou školu a absolvoval nižší gymnázium v Opavě. Vystudoval v Hranicích na Moravě vyšší gymnázium. Od svých šesti let chodil do Sokola, a to až do uzavření Sokola v roce 1940. Po maturitě byl nuceně nasazen na práci do Říše a pracoval v Dolních Rakousích (St. Pölten). Odtud místo na dovolenou utekl již v září 1943 do Itálie a dal se k italským partyzánům. Zde byl až do září 1944, kdy byla jeho skupina obklíčena jednotkami SS a milicemi. Ustupovali přes hory (asi 10 km od Mont Blancu) až do Savojska (v té době ještě německého), odkud pan Brhel přešel v září 1944 do Chambéry, kde již byli Američané. Ve Francii se sešlo asi 300 Čechů, tedy většinou lidé, kteří utekli z vládního vojska. Společně byli odvedeni do Lyonu, kde byl Karel Brhel zařazen k dělostřeleckému pluku u tankové brigády (Československá samostatná obrněná brigáda). Byl přidělen rovnou bez výcviku k pěťadvacetilibernímu dělu. Obsluhovat dělo se učil až za chodu. V říjnu 1944 se dostal do Dunkerque, kde zůstal až do konce války. Po válce absolvoval vojenskou akademii - obor dělostřelectví. V srpnu 1947 byl vyřazen jako poručík a nastoupil v Opavě ke 107. dělostřeleckému pluku. V roce 1948 měl známé mezi agenty „chodci“, kteří jej po svém odhalení udali. Proto byl odsouzen na osm let. Seděl na Borech, poté pracoval v uranovém dole v Jáchymově. Pátý rok po odsouzení dostal tuberkulózu plic. Byl propuštěn. Poté pracoval jako popelář. Postupně se dostal do Vítkovic a vystudoval průmyslovou školu. V roce 1981 odešel do penze.

Mečislav Černý (1919) – Životopis

„Hodně jsem četl indiánky – a to se mi vyplatilo.“

Mečislav Černý, major v. v., se narodil roku 1919 v české rodině žijící v polské Varšavě. Koncem třicátých let se však celá rodina kvůli zhoršující se hospodářské situaci vrátila zpět do Československa - do Dubňan u Hodonína. Pan Černý zde absolvoval měšťanskou školu a na reálce v Hodoníně roku 1938 odmaturoval. Do roku 1941 hledal zaměstnání, až se mu podařilo získat jej v Baťových závodech v Otrokovicích. U stejného zaměstnavatele pracoval dále ve Zlíně až do začátku roku 1943, kdy byl totálně nasazen v německých Drážďanech v továrně na součástky do leteckých zbraní. Díky svým vynikajícím jazykovým znalostem zde působil v roli tlumočníka a z této pozice se snažil pomáhat nejdiskriminovanějším vězňům - zejména ze Sovětského svazu. Následovalo vyslýchání gestapem a přeřazení do továrny ve Zwickau. Ani zde však Mečislav Černý nepobyl dlouho - byl totiž přeřazen k práci na západní frontě, kde měl kopat zákopy na podporu připravované německé ofenzivy. Podařilo se mu však společně s belgickým spolupracovníkem utéct a přihlásit se u amerických jednotek. Posléze se s polskými vojenskými dobrovolníky dostal do Paříže a odtud do Velké Británie, kde absolvoval vojenský výcvik a sloužil u Royal Air Force. Následně se vrátil do ČSR, kde roku 1946 demobilizoval. Zapsal se na studia práv, ale ta mu byla poúnorovým režimem znemožněna. Pracoval nejdříve jako pracovník pojišťovny, posléze byl nucen přejít do dělnických profesí (Tatra Smíchov). Penzionován od roku 1981.

podplukovník Karel Dufek (1916) - Životopis

„Nelituji ničeho, to všechno patří k životu.“

Karel Dufek se narodil 24. ledna 1916 v rodině lesníka, nedaleko Velkého Meziříčí. Pocházel ze sedmi dětí. V roce 1935 odešel do Brna studovat medicínu. Pod vlivem zpráv z válečného Španělska se rozhodl vstoupit do dobrovolnických mezinárodních brigád bojujících na straně republikánů ve španělské občanské válce. Spojil se s Výborem na pomoc demokratickému Španělsku a s jeho pomocí v lednu roku 1937 odjel do Španělska. Po stažení mezinárodních brigád byl krátce internován ve Francii, pak vstoupil do československé zahraniční armády. Po pádu Francie odešel do Anglie, byl superarbitrován a pracoval v továrně na letecké součástky. Po vylodění Spojenců v Normandii se stal styčným důstojníkem u amerického štábu. V letech 1948-51 byl velvyslancem v Turecku. V lednu 1952 byl zatčen, obviněn z trockismu, špionáže pro USA apod. V květnu 1953 byl odsouzen v procesu spolu s Eduardem Goldstückerem, Pavlem Kavanem a Richardem Slánským na 25 let vězení. Odseděl si čtyři roky v Ruzyni a ve Valdicích. Po své rehabilitaci se stal zaměstnancem Svazu protifašistických bojovníků. Od roku 1957 vydával časopis Mezinárodní politika, později řídil tiskový odbor ministerstva zahraničních věcí. V letech 1968-72 byl velvyslancem ČSSR v Brazílii.

Otakar Černý (1919 - 2009) – Životopis

„Proč bylo u nás tolik komunistů? Mnoho lidí nevěřilo, že by byla v republice čistá demokracie, poněvadž lidi s penězama měli výhody.“

Plukovník letectva Otakar Černý se narodil 28. listopadu 1919 v Křenovicích u Brna. Otec byl přednostou stanice v Křenovicích, maminku pan Černý nepoznal (když mu byly tři roky, tak odešla z jeho života, není známo za jakých okolností). Otec se později znovu oženil. Nová manželka přinesla do rodiny další dítě - o šest let starší než byl Otakar, který novou sestru přijal dobře. Chodil do místní základní školy, reálné gymnázium studoval v Brně. Na gymnáziu se začal zajímat o létání, dal se zapsat do Československého leteckého klubu. V Prostějově po maturitě absolvoval rok výcviku a poté sloužil ve vojenské letce v Praze. V létě 1939 utekl do Polska, odtud se dostal do Francie, kde vstoupil do cizinecké legie, sloužil u letectva. Během záboru Francie exilová vláda zařídila přesun letců do Anglie. Po výcviku, který samozřejmě zahrnoval i výuku jazyků, byl zařazen jako telegrafista k bombardérům (311. bombardovací perut) a stal se členem RAF. Angličané nechali československé letce létat i nad frontu, a tak se pan Černý zúčastnil přímých bojů. V Cambridgi potkal svou budoucí ženu a oženil se. Během července 1941, při náletech na Hamburk, bylo jeho letadlo sestřeleno. Po pár dnech byl Černý dopaden a v Holandsku zatčen. Putoval nejdříve do Amsterdamu, Frankfurtu a odtud byl převezen do lágru ve Waldburgu. Zde se poprvé setkal s J. Bryksem, se kterým z lágru utekl. Celou válku žil střídavě v lágrech a na útěku. Konce války se dočkal v přísně střeženém táboře Oflag IVC v Colditzu, který 15. 4. 1945 osvobodili Američané. Vrátil se do Anglie. Po osvobození Československa sem odjel i s manželkou. Zde nezískali byt a žili nejdříve po hotelích a posléze v tzv. leteckém domě (dům, který byl k dispozici letcům). Otakar Černý pracoval ve Vědeckém leteckém ústavu v Praze-Letňanech, a to do roku 1948, kdy byl obviněn z toho, že ví o útěcích letců do zahraničí a nepromluvil o tom (J. Bryks s generálem Janouškem se po únorovém převratu 1948 pokusili utéct). Byl vyšetřován v „Domečku“ na pražské Loretě a spolu s Josefem Bryksem odsouzen ke třem letům. Oba byli posláni do pracovního tábora v Dolním Jiřetíně. Protože vznikla obava, že by mohli Černý a Bryks z tábora utéct, byl Josef Bryks odvezen a Černý dostal informaci, že bude odvezen do věznice na Borech též, ale o týden později. Během té doby se mu podařilo z Dolního Jiřetína utéct do Německa a tam díky pašerákům do západního Německa a pak do Anglie. Útěk za hranice však byl usnadněn skutečností, že manželka ihned i s půlročním synem do Anglie odcestovala ihned po zatčení. Do Československa se poprvé vrátil až po sametové revoluci 17. 11. 1989. Plukovník Otakar Černý zemřel 14. října 2009 v Cambridgi ve Velké Británii ve věku nedožitých devadesáti let.